

ΘΕΜΑ: Συνταξιοδοτικά δικαιώματα διαζευγμένων γυναικών

1. Η πρόταση για την αναγνώριση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων στις διαζευγμένες γυναίκες με βάση ένα σύστημα επιμερισμού των αντίστοιχων δικαιωμάτων του εργαζόμενου συζύγου μεταφέρει τη λογική του θεσμού της “συμμετοχής στα αποκτήματα” του οικογενειακού δικαίου (1400 ΑΚ) στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης.

2. Με την εν λόγω πρόταση επιδιώκεται να αντιμετωπισθεί η εξασφάλιση των μέσων βιοπορισμού όσων διαζευγμένων γυναικών (ή σε ορισμένες περιπτώσεις και ανδρών) δεν εργάστηκαν κατά τη διάρκεια του γάμου τους, επειδή επιβαρύνονταν με την οικιακή απασχόληση. Οι γυναίκες αυτές έχουν πάντως κατά την κείμενη νομοθεσία δικαίωμα διατροφής μετά τη λύση του γάμου τους.

3. Η πρόταση είναι ενδιαφέρουσα και μπορεί να αποτελέσει πρόσφορη βάση περαιτέρω προβληματισμού για τους εξής κυρίως λόγους:

- Δεν οδηγεί σε επιβάρυνση των συνταξιοδοτικών ταμείων.

- Δημιουργεί κίνητρα απασχόλησης των διαζευγμένων γυναικών, αφού εξασφαλίζει ένα μέρος του συνταξιοδοτικού χρόνου ο οποίος μπορεί να συμπληρωθεί μετά το διαζύγιο με εξωοικιακή εργασία. Έτσι λειτουργεί ευνοϊκά για την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και, κατ’ επέκταση, στην κοινωνική ζωή.

- Επεκτείνει τη λογική της επιτυχούς, κατά γενική αναγνώριση, ρύθμισης του θεσμού της “συμμετοχής στα αποκτήματα” και στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης, προδιαθέτοντας θετικά για την εφαρμοσιμότητά της.

- Τονίζει τη σημασία των δεσμών αλληλεγγύης στην οικογένεια.

4. Πρέπει ωστόσο να δοθεί προσοχή στα εξής ιδίως σημεία:

- Η συμμετοχή στα αποκτήματα συνδέεται με διαδικασία απόδειξης. Ανάλογα πρέπει να ισχύσουν και για τη συμμετοχή στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα. Όποιος δηλαδή διεκδικεί, πρέπει να αποδεικνύει στο δικαστήριο με ποιά τρόπο συγκεκριμένα συνέβαλε στην “υποστήριξη” της εξωοικιακής δραστηριότητας του εργαζόμενου συζύγου (π.χ. απασχολούμενος αποκλειστικά στο σπίτι, χωρίς άλλη παράλληλη απασχόληση). Το βάρος της απόδειξης μπορεί, εναλλακτικά, να ανατίθεται στον άλλο

σύζυγο (ο οποίος θα πρέπει, έτσι, να αποδεικνύει ότι η σύζυγός του δεν συνέβαλε συγκεκριμένα στην “υποστήριξη” της εξωοικιακής του δραστηριότητας). Αν δεν προβλεφθεί ανάλογη διαδικασία απόδειξης, τότε η (υποχρεωτική) συμμετοχή ενδέχεται να κριθεί αντισυνταγματική ενόψει της προστασίας του ασφαλιστικού δικαιώματος και της οικονομικής ελευθερίας του εργαζόμενου συζύγου.

- Η συμμετοχή στα συνταξιοδοτικά δικαιώματα δεν πρέπει να καταλήγει σε ισοπέδωση των συνταξιοδοτικών απολαβών. Έτσι, αν η σύζυγος εργάζεται επίσης και αποκτά αυτοτελώς δικαίωμα σύνταξης, τότε ανάλογη συμμετοχή δεν φαίνεται δικαιολογημένη, με το επιχείρημα της “εξίσωσης” της σύνταξης προς την τυχόν μεγαλύτερη σύνταξη του συζύγου. Γενικά, η λογική του θεσμού πρέπει να βασίζεται στην εξασφάλιση του βιοπορισμού του δικαιούχου και να μην άγει στον τεχνητό πλουτισμό του ενός εις βάρος του άλλου.

- Για την εφαρμογή του θεσμού υπό όρους δικαιοσύνης, πρέπει να ληφθεί υπόψη η έκταση της παραοικονομίας με τη μορφή της προσφοράς “μαύρης” εργασίας, ώστε να μην επωφελούνται εκείνοι που, ενώ έχουν εισοδήματα, φαίνονται ως μη απασχολούμενοι. Αυτός είναι ένας πρόσθετος λόγος για να προβλεφθεί η διαδικασία της απόδειξης που επισημάνθηκε προηγουμένως.

5. Τα πλεονεκτήματα της πρότασης - όπως σημειώνονται στο (3) - μπορούν να αποτελέσουν τις βασικές προδιαγραφές στις οποίες θα κινηθεί μία ανάλογη πρωτοβουλία από την πλευρά της Κυβέρνησης. Στο πλαίσιο τους πάντως θα πρέπει να εργασθεί ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή, προκειμένου να εκπονηθεί σχετικό νομοθέτημα, αφού τα ζητήματα που ανακύπτουν είναι ιδιαίτερα σύνθετα. Σημειώνεται ότι η ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή η οποία επεξεργάστηκε το νόμο 1329/1983 για την ισοτιμία των φύλων στο οικογενειακό δίκαιο (επιτροπή Μάνεση) δεν υπεισήλθε σκόπιμα σε συνταξιοδοτικά θέματα ενόψει της αρχής του άρθρου 4 παρ. 2 Συντ.

Αθήνα, 30 Ιουλίου 1998